

Csorba nemcsak az elméletek embere volt. A gyakorlati kérdések is érdekelték. Nagy szerepe volt az 1846. november 2-án megnyílt Somogy Megye Kaposvári Közkórháza létesítésében. A bejárat fölött „A SZENVEDŐ EMBERISÉGNEK,„ szövegű tábla utalt az épület rendeltetésére. Jogos önérzettel írta később: „... arra törekedtem, hogy befolyásomat az állam morális és politikai javára használjam fel, így történt, hogy kérésemre és közbenjárásomra egy kórház kelt életre, amelyben már négy év óta ápolnak különböző rendű és rangú betegeket.”

Az 1848-as magyar forradalom az egészségügy terén is el akarta törölni, meg akarta szüntetni a Habsburg-elnyomás következményeit. Ezért a pesti egyetem orvosi karából egy tizenöt tagú bizottság javaslatot dolgozott ki a megoldatlan egészségügyi kérdések megvalósítására. Ezt a javaslatot Stáhlly Ignác, országos főorvos véleményezés céljából megküldte a megyei főorvosoknak. Csorba doktor válasza a Pécselt 1848-ban nyomtatásban megjelent Észrevételek az álladalmi egészség rendezéséről hazánkban című munka volt, amely ma is egészségügyünk haladó hagyományai közé tartozik.

A szabadságharc után Csorba hatvanéves korában nyugdíjba vonult, és Pestre költözött, ahol saját házában lakott. (A mostani Magyar utca 25. sz., műemléki védelem alatt álló épület.) Pesti éveit a Somogy vármegye ismertetése című munkájának megírásával töltötte. Magyar utcai otthonában 1858. november 23-án halt meg. Róla is elmondhatjuk, ahogy Horátius írta magáról: Non omnis moriar! – Nem egészen haltam meg! Ezt hirdetik kiadott munkái, erről tanúskodik a közegészségügy terén kifejtett eredményes munkássága.

Vörösmarty Géza

Bod Péter emlékezete

270 éve – 1712. február 22-én – született Felsőcsernátonban. Meghalt Magyarigenben, 1769. március 2-án. A Magyar Nemzet 1969. március 3-i számában Bod Péter ébresztése címmel foglalkozott vele. A cikk szerint „... sírját életrajzírói a múlt században már nem találták meg.” Bod Péter sírját a múlt században tényleg nem találták meg, de századunk elején, 1912-ben igen.

A nagyenyedi református Bethlen Kollégium értesítője, az 1912–1913. iskolai évről című kiadvány, részletesen beszámol Bod Péter sírjáról. Megtalálták rajta kívül felesége és néhány gyermeke földi maradványait is. Érckoporsóba gyűjtötték össze hamvaikat, és a papi temetőből a református műemlék templom tornyához temették el újra. Siremléke koporsófedél formájú. Néhány évvel ezelőtt egy kisebb emlékmű is létesült a sír mellett. Említésre érdemes, hogy Bod Péternek leszármazottja él Marosvásárhelyen. Az érdekes erdélyi Petőfi-kutató, Ajtay Gece Viktor nagyanyja pedig ükunokája volt Bod Péternek.

E kis kitérő után térjünk vissza a neves íróra. 1724-ben került a Nagyenyedi Kollégiumba. 1729-ben Felsőbányára hívták meg, hol három évig tanított. 1732-ben tért vissza Nagyenyedre, 1740-től pedig Leidenben folytatta tanulmányait. Összesen három évet tartózkodott Hollandiában, és a hittudományon kívül keleti nyelveket, csillagászatot is tanult, sőt bonctani előadásokra is eljárt.

Hollandiából barátjával, Berzétei Józseffel indult haza. Több hónapi út után, 1743. év végén ért vissza Nagyenyedre. 15,5 mázsát nyomó könyvesládait is sikerült hazacsempészni. Bethlen Kata hitszónokának hívta meg, mely hivatalát már december végén el is foglalta.

1749-ben került Magyarigenbe lelkésznek. Művei 1746-tól jelentek meg. Az Erdélyi ritkaságok sorozat Felsőcsernátoni Bod Péter önéletírása című kiadványa, mely 1940-ben dr. Jancsó Elemér bevezetésével jelent meg, 21 nyomtatásban megjelent művét sorolja fel. Kéziratban maradt műveit mintegy húszra lehet becsülni. Ezek a számok is bizonyítják, hogy rendkívül tehetséges, szorgalmas szerzővel van dolgunk.

Főművének az 1766-ban, Nagyszébenben megjelent Magyar Athenast tekinthetjük. Ugyanott 1748-ban adták ki A' szent bibliának históriája című művét, amely ismerteti a bibliafordítókat. Ebben a jeles munkában Molnár Albertről írja: „Volt ez egy közönséges jóra született Tudós ember, a' ki sok szép Könyveket írt és fordított a' Magyarok hasznokra.” Tótfalusi Miklósról így emlékezik: „A' TÓTFALUSI MIKLÓS ÁLTAL KI-ADOTT BIBLIÁKRÓL, 1685-dik Esztendőben. Szótkák ezt a Bibliát Tótfalusi Bibliának nevezni: Misztótfalusi Kis Miklósról, maga Betüivel és Költségével.”

Ugyancsak megelőzte a Magyar Athenast az 1766-ban megjelent, Smirnai szent Polikarpus című műve, amelyben az erdélyi református püspökök életét dolgozta fel. Bod Péternek rendkívül értékes irodalomtörténeti műve a kéziratban fennmaradt „Literata Panno-Dacia.”

A Magyar Athenason mintegy 20 évig dolgozott. Terjedelmes – most nem idézett – címéből is kitűnik értékes tartalma. A nagy műben, több mint 500 magyar író sorol fel, ismerteti műveiket. A felvett írók java része érthetően egyházi ember volt. Érdemes pár sort idézni a könyv bevezetőjéből:

„Jóll látják Nagyságtok mint a' kik a' dolgokat-is jól tudják, hogy ez inkább JÓ IGYEKEZET MINT KÖNYV. Mivel hogy a' mi Hazánkban efféle íráskok nem voltak sem Deák nyelven, annál inkább a' mi

született nyelvünkön. Szándékoztam ezen írásom által fő képpen a' mi előttünk, Hazájoknak hasznokra 's értesítésekre és Isten Ditsősége terjesztésére élt jó Embereknek a' feledékenység által el-temetettet Emlékezeteket a' mennyire lehetett megújítani."

Igen, ez sikerült Bod Péternek. Mint a többi műve, ez utóbbi is becses darabja minden gyűjteménynek. Érdemes felfigyelni arra, hogy Nevetlen könyvek címszó alatt, az alábbi indoklással vesz fel mintegy 50 művet: „Nevetlen könyvek, a' mellyeknek Íróji, vagy Fordítóji a' magok Neveket bizonyos okokra nézve fel nem tették, hanem elhallgatták. Ide tetszett hogy tétessenek az idő szerint, a' mint világra jöttek." Ebben a részben a 12. sorszám alatt ismerteti a Soproni piros Tyukmony című kiadványt, melyet Kassán 1719-ben nyomtattak. Egy példányát a soproni Liszt Ferenc Múzeum őrzi.

Bod Péter a lehetőség szerint, pontos évszámokkal adja meg életrajzi és könyvészeti adatait. Néhány esetben forrásokra is hivatkozik. Nagy érdeme – többek között – a mű magyar nyelve. „Hazádat és magyar nemzetedet igazán szerető kegyes olvasó"-nak ajánlja könyvét. Szülőfaluja híven őrzi nagy szülőtte emlékét. Felsőcsernátonban pár éve néprajzi múzeumot rendeztek be. Ott látható domborművű portréja is.

Dr. Szele Lajos

Kazinczy Ferenc és a Kossuth család

A két család és a két nagy ember *Kazinczy Ferenc* és *Kossuth Lajos* kapcsolatára új levéltári dokumentumok kerültek elő, melyek új színben világítják meg e viszonyt.

Az ismeretség a két család között 1809-ben kezdődött. Amikor *Kossuth László* Monokról Sátoraljaújhelybe jött, és 1808. február 26-án megvette *Rácz Zsigmond* házát a Barátszeren, s 2500 forinttal adós maradt. Az adósságot kamataival 1809. január 1-i határidőre kellett volna kifizetni, ami nem sikerült. A hitelező sürgetésére Kossuthék kénytelenek voltak Kazinczy Ferenc sógorától gróf *Török József* kázméri földbirtokostól kölcsönt felvenni. Az új adóslévíl 1809. április 18-án kelt, amelyben „... Kossuth Kossuth László és Weber Carolina 2500 Rhénus forintokat vett fel. . . törvényes kamatra négy esztendei elfolyásra." Az adóslévílre rávezetve: „Az első angariabéli interes 37. Rf. 30 krajczárban le vagyon téve. Újhely 24. július 1809. Kazinczy Ferenc." Tehát az első kamatrészt, amit negyedévenként volt köteles az adós fizetni, Kazinczy vette fel Kossuthéktól, sógora javára.

Amikor 1810-ben meghalt Kazinczy apósa, gróf *Török Lajos*, a Török birtokot négy részre kellett volna felosztani a végrendelet szerint: *Kazinczyné gróf Török Zsófia*, *D'Ellevaux Jánosné gróf Török Mária*, *bátyjuk gróf Török József* és *anyjuk gróf Törökné Roggendorf Alojzia* között. A hagyaték megosztására azonban nem került sor, mivel *Török József* eltüntette a végrendeletet, illetve a családtagok szerint Kossuth László tanácsára tagadta, hogy végrendelet maradt.

Kossuth László eleinte igyekezett a testvérek között a megegyezést keresni, az igazságos ügyvéd látszatát kelteni, Kazinczyékat is hitegette, de mint *Török* adósa (még 1815-ben sem fizette vissza a kölcsönt), így lekötelezettje volt, a perben-vitában Kazinczyék ellen dolgozott.

1817-ben Kazinczy anyósa is meghalt, az új örökségért folyó perben már nem bíztak sem Kazinczyék sem *D'Ellevauxné Kossuth* szavában és *Dókus László*t fogadták meg ügyvédjüknek.

Kazinczy többször megkereste Kossuth Lászlót, hivatkozva a korábbi ígéreteire, hogy „vigasztal engem *Fiscalis Úrnak* azon szava mellyet Sógoromnak mondott és előttem is meg újított, hogy Feleségeinknek nem kell azt rettegni, hogy semmit sem kapnak örökségül" vagy „*Fiscalis Úrnak* minapi ki nyilatkoztatása, legutolsó leveléig minden azt mutatja, hogy a dolog úgy van, ahogy mi képzeljük." 1820. szeptember 2-án írt levelében Kazinczy felsorolja sérelmeit, panaszkodik: „Azért beszéllem én ezeket, hogy az Urat *Fiscalis Urat* a *Török Lajos* hét nevetlen gyermekű veje megnyerhesse."

Kossuth nem tett a pusztá ígéretéseknél egyebet, nem tehetett, hiszen a gróf adósa volt, de mentegette magát, tudva, hogy részrehajlással vádolják: „Tekintetes Úr . . . méltóztatnék magával elhitetni, hogy én a tüzet nem nevelem, sőt nagyobb örömöm nem lehetne, mintha az egyezés valamely eszköze lehetnék." Ez azonban csak udvarias elhárítása Kazinczy számonkérő szavának, s a továbbiakban is húzta-halasztotta a pert. 1823-ban Kazinczy már így fenyegette: „Kénytelen leszek terminust tétetni a Táblával vagy a Cancelláriával arra szoríttatni, hogy a pert ne vonja."

Kossuth Lajos már fiatal ügyvédként is többször átvette az apja ügyeit, pereit, talán a Kazinczy contra *Török* perben is eljár, ezért nem szerette Kazinczy. 1827-től többször voltak együtt megyei kiküldetésben, mint Zemplén megyei táblabírák, együtt szerepelt a törvényszéki büntetőperekben, mint hitelesek, de véleményük sokszor különbözött egymástól.